

УДК 101:316.77

DOI <https://doi.org/10.32782/apfs.v050.2024.17>

О. Е. Сіпко

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-0128-9240>

аспірант

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

СУЧАСНИЙ КОМУНІКАТИВНИЙ ПРОСТІР: ФІЛОСОФСЬКИЙ АНАЛІЗ

Постановка проблеми. Філософія сучасної культури відображає динаміку суб'єкту суспільного розвитку. Значне місце в даному процесі відводиться комунікаційним процесам. Складність, багатофакторність та ймовірнісна сутність реального світу, що зазнає постійної динаміки, зумовлює необхідність філософського осмислення нинішнього комунікативного простору на основі підходу синергізму.

Нелінійність мислення та активна пошукова діяльність сучасної людини формують систему орієнтирів. Нові можливості кіберпростору трансформують традиційні підходи до комунікаційного процесу, надаючи йому небаченої швидкості, інтерактивності та доступності. Це зміщує акценти, адже суспільство отримує можливість активно впливати на динаміку процесів розвитку. Водночас, разом із новими можливостями, розвиток цифрового простору супроводжується низкою викликів, зокрема – підвищенням рівня поляризації суспільства, поширенням дезінформації, маніпуляцією громадською думкою.

Сучасник повинен увесь час бути напоготові до зустрічі з випадковістю, володіти навичками критичного мислення, швидко навчатись та адаптовуватись до змінних умов, висувати нові креативні ідеї та оперативно їх реалізовувати на практиці. У зв'язку з цим, на сьогодні усе більше актуалізуються пошуки філософських аспектів розвитку комунікативного простору в контексті синергетики, що передбачає інтеграцію інноваційних цифрових рішень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У нинішню епоху суспільного комунікаційний процес вбачається філософською основою людського способу буття та набуває рис провідного суспільство-формуального чинника. Проблема ролі комунікаційного інструментарію в просуванні певних соціально значущих філософських стратегій порушена у низці наукових праць сучасності. Зокрема, вченими Л. Міалковська та ін. [1,2], А. Лелеченко [3], О. Садченко [4], А. Гребенюк, І. Оксенюк [5] досліджено потенціал цифрової комунікації у досягненні глобальних ціннісних орієнтирів сталого розвитку.

Окремі аспекти цієї проблеми висвітлюють науковці А. Зелененко [6], М. Slater, М. Sanchez-Vives [7], Н. Enyedy, S. Yoon [8], В. Воронкова,

В. Нікітенко, Г. Васильчук [9]. Дослідники акцентують увагу на необхідності моніторингу та контролю динаміки довіри суспільства до медіа-сурсів та цифрового комунікаційного простору, що дозволить своєчасно скорегувати тактику та стратегію їх діяльності.

Досліджувана проблематика є одним із пріоритетних напрямів філософського осмислення сучасної культури, про що свідчать наукові праці вчених N. Kovalchuk, L. Ovsyankina [10], Н. Кіт, Р. Множинська, І. Дятлова [11]. Окремі аспекти аналізу комунікаційно-культурних процесів у контексті філософських підходів приведені у публікаціях R. Zarata-Barrero, F. Mansouri [12], T. Modood [13].

У філософсько-культурологічному дискурсі ці ідеї постають у контексті встановлення системи нелінійних зв'язків між тенденціями культурного розвитку суспільства та філософською основою. F. Donelli [14] аналізує синергію цінностей, ідей та культури на базі філософського вчення. Водночас, ученою M. Sofilkanych [15] досліджено соціально-філософський зміст формування нової інформаційної культури майбутнього.

Із огляду на складність досліджуваного феномену, аналіз взаємодії культурно-філософських аспектів розвитку суспільства та сучасного цифрового інформаційно-комунікаційного простору потребують поглибленої аналітики.

Мета дослідження полягає в тому, щоб здійснити філософський аналіз моделей і методів формування сучасного комунікативного простору та оцінити їх впливу на розвиток суспільства.

Виклад основного матеріалу. Сутність суспільного розвитку можна усвідомити лише з позиції діяльності людини, що здійснюється відповідно до закономірностей природи, на яку вона спрямована. Людина постійно звертається до оточуючої дійсності у пошуках необхідної інформації та енергії, бажаючи віднайти сенс власного життєвого шляху. Комунікативний простір, при цьому, являє собою своєрідне відображення поєднання процесів зародження духовної, матеріальної культури, та культури людських взаємин.

Глобальна мережа як інтегроване комунікаційне середовище надає унікальну варіативність способів досягнення просування різноманітних стратегій у цільовій аудиторії через медіа, циф-

рові комунікаційні технології та Public relations [4]. Зв'язки з громадськістю також успішно реалізуються за посередництвом цифровізованого комунікативного простору. Зазначене дозволяє трактувати комунікаційне поле як управлінський інструмент, що передбачає систематичну діяльність з розповсюдження інформації.

У цілому, для глобальної мережі характерним є механізм, аналогічний дії натовпу, а тому правильно скерована та швидко поширювана інформація може бути реалізована у комунікативному просторі за посередництвом різноманітних психотехнологій [14]. Ефективність комунікації, при цьому, вимірюється рівнем залученості необхідної цільової аудиторії.

Населення планети на сьогодні більш, як на 30% охоплене соціальними мережами. Також, фахівці у сфері комунікацій активно залучають засоби масової інформації. Інтернет-технології наразі дозволяють миттєво поширювати інформацію, котра вимагає оперативного та повноцінного контролю.

У сучасну епоху технології комунікативний простір насичений медіа та піар технологіями. Розвиваються комунікаційні напрями, які швидко отримують популярність та стають новими платформами суспільної взаємодії. До зазначених напрямів належать блоги, онлайн-зустрічі, дискусійні форуми, засоби масової інформації, доступні для розповсюдження цитат, статей, інтерв'ю. При цьому, фахівці цифрової комунікації можуть керувати більшістю елементів сучасної медіа-суміші, піддавати контролю кожен із зазначених елементів.

Питання контролю сучасного комунікативного простору набуває дискусійного характеру. Культурний розвиток суспільства тісно пов'язаний з комунікацією, а однією із першочергових вимог культури до соціуму є творення добра. Необхідність дії для виявлення добра відображається у моральних законах, що володіють універсальним трансцендентним характером, вбачаються обов'язковим смисловим ядром культурного розвитку суспільства [2]. Мораль формує здатність людини власного волею регламентувати потреби та вимоги до оточуючої дійсності, актуалізує спроможність до свободи у самообмеженні. Нестриманість у задоволенні суспільством бажань, нездатність дотримуватися суспільно усталеної міри ідентифікуються як антикультура, що є проявом дегуманізації людських відносин, відходом від глибинних моральних орієнтацій та загальнолюдських цінностей [8]. Нерідко саме такого характеру набувають неконтрольовані процеси комунікації в кіберпросторі.

Філософське підґрунтя розвитку комунікаційних процесів у цифровому суспільстві в кон-

тексті взаємодії людини та культури позиціонує базисом сучасного інноваційно-інформаційного суспільства саме людину. Водночас, для сучасного комунікативного простору характерним є зникнення властивого природі людини емпатичного ставлення до оточуючих [12]. У той же час, активно проявляються байдужість, зверхність, зарозумілість, що позиціонуються не як грубоці, а як звичайна світська поведінка. В середовищі соціуму втрачається атмосфера родинності та гуманності, що вкрай деструктивно впливає на культурологічний розвиток суспільства.

Використовуючи потенціал кіберпростору, медіаорганізації та піар мають можливість трансформувати базові уявлення соціуму щодо стратегій розвитку, мотивувати їх до конкретних практичних дій. На сьогодні особливої популярності здобувають низка стратегій та методів використання технологій цифрового комунікативного простору. Серед них – інструментарій технологій віртуальної реальності (VR) та доповненої реальності (AR), гейміфіковані симуляції, кампанії та челенджі, зосереджені на популяризації сталих поведінкових рішень серед соціуму, мобільні додатки, інтерактивні інсталяції, виставки та інші цільові заходи, що володіють векторністю залучення громадськості до практичного втілення певної концепції розвитку; інтерактивні освітні технології; цільові онлайн-ресурси; онлайн-заходи, семінари та конференції [11].

У контексті розвитку сучасного комунікативного простору особливої ваги набувають тренінги, навчальні технології та коучинг на базисі технологій віртуальної реальності, де пріоритетність користувацького досвіду належить додаткам доповненої реальності.

Вченими [7,8] реалізовується низка досліджень щодо використання змішаної реальності, соціальних мереж, інтерактивного формату та іншого сучасного комунікаційного інструментарію. Результати досліджень учених свідчать, що нинішній період поступу суспільства вимагає переосмислення функціоналу комунікаційних стратегій. Моніторинг довіри суспільства до медіа та піар-ресурсів вважається важливим індикатором ефективності застосовуваних технологій.

У той же час, на сьогодні спостерігається досить невисокий рівень довіри до медіа-ресурсів у глобальному суспільному середовищі (рис.1). При цьому, визначаються низький рівень довіри (1–49%), середній (50–59%) та високий (60% та вище).

Тенденція, відображена на рис.1, відображає загальне зниження рівня довіри до медіа через тенденцію використання ресурсів піару та медіа, здебільшого, у рекламних або, ще гірше – маніпулятивних цілях. Необхідно звернути увагу, що

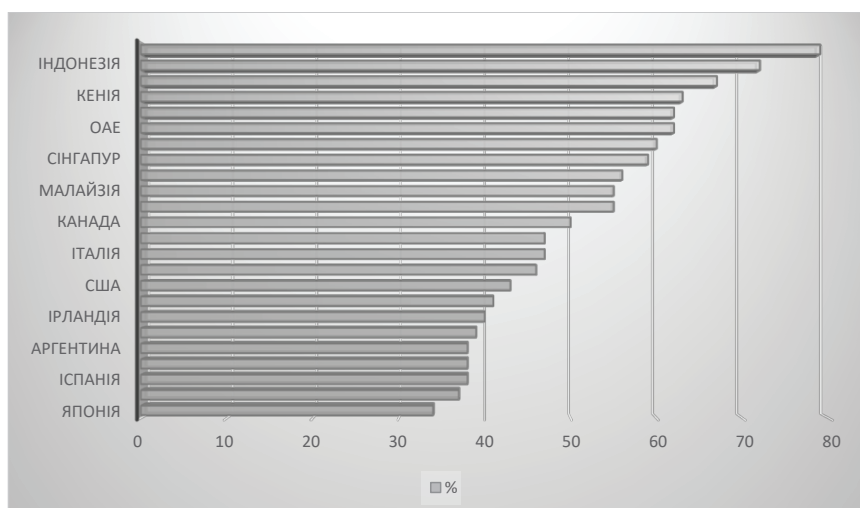

Рис. 1. Рівень довіри суспільства до медіа, %, 2023 р.

Джерело – Edelman Trust Barometer (2023)

ця тенденція характерна, першочергово, для розвинених демократичних країн. Високий рівень довіри до медіа зберігається у країнах з авторитарною політикою та традиційним пріоритетом провладної позиції.

Особливості формування сучасного комунікативного простору проявляються у культивуванні значущості інноваційних технологій. Креативно-інноваційний потенціал цифрового суспільства формується під дією інструментів нейромереж та штучного інтелекту. Це потенційно може призвести до низки негативних наслідків – трансформації особистості, відчуження від власної сутності поглинання її кіберсередовищем (рис.1).

Цифровізація комунікативного простору на нинішньому етапі розвитку суспільства трансформує культурні аспекти, і часто ця трансформація володіє негативним підтекстом. Зокрема, у процесі маніпулювання за допомогою медіа створюється певний простір взаємодії. При цьому, будь-які події, що відбуваються у межах даного простору, є кимось організовані, ініційовані та спрямовані, після чого піддаються відповідному контролінгу. Глобальна мережа як інтегроване комунікаційне середовище наразі надає медіа функцій інструменту для впливу на поведінкові реакції суспільства та тенденції його мисленнєвого розвитку. У даному випадку медіа виступають у ролі суб'єкту маніпулювання, що володіє мистецтвом управління та передбачає систематичну діяльність з розповсюдження інформації.

Медіаіндустрія, водночас, є лише одним із елементів глибокої поляризації суспільного комунікаційного простору. Останній на сьогодні вимагає переосмислення власного функціоналу та повинен набувати ознак компетентності, достовірності,

нерекламаційного характеру та розвивати в соціумі єдність щодо принципів сталого суспільного розвитку.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Сучасний етап інтеграції суспільства зумовив виникнення ряду проблем у комунікаційній сфері, вирішення яких залежать від якості процесів взаємодії у суспільному середовищі, а також синергізму розвитку філософської основи, культурних традицій та інформаційно-комунікаційних технологій.

Комунікативний простір може виступати як суб'єктом, так і об'єктом маніпулятивного впливу. Особливої популярності набувають соціальні медіа, де процес маніпулювання проходить під впливом різноманітних факторів, а також інтерактивні зустрічі, онлайн-конференції, гейміфікація.

Для цифрового комунікативного простору характерне зникнення властивого природі людини емпатичного ставлення до оточуючих, проявляються байдужість, зверхність, зарозумілість. Ефективні стратегії розвитку комунікаційних процесів вимагають підвищення відкритості, демократичності та відповідальності, а також розвитку стратегій протидії онлайн-маніпуляціям. При цьому, важлива роль відводиться медіаграмотності як засобу розвитку критичного мислення серед населення та боротьби з дезінформацією. Із метою стимулювання взаємодії філософських та культурологічних аспектів розвитку суспільства наразі необхідно максимально інтегрувати загальнолюдські гуманістичні цінності в сучасне комунікативне середовище.

Подальші дослідження потенційно будуть присвячені можливостям віртуальної та доповненої реальності в розвитку комунікативного простору.

Рис. 2. Переваги та недоліки кіберпростору комунікації

Джерело – розробка автора

Література

1. Mialkovska L., Zhvania L., Yanovets A., Tykha L., Nykoliuk T., Pimenova O. New Media as Modern Communication Technologies: The Digital Dimension. *Khazar Journal of Humanities and Social Sciences*. 2023. № 26 (1). P. 79–91. URL: <https://ejournal.khazar.org/index.php/kjhss/article/view/31/30>
2. Mialkovska L., Cherneta S., Zabiaka I., Maiboroda O., Silvestrova O., Voitenko I. Effective Communication: Digital, Informational, Sociolinguistic Aspects (European Experience). *International Journal of Religion*. 2024. №5(4). P. 253–260. <https://doi.org/10.61707/v7tm3p78>
3. Лелеченко А. П. Проблеми досягнення глобальних цілей як конвергенція ціннісних орієнтирів сталого розвитку. *Інвестиції: практика та досвід*. 2020. №23. С. 118–123. DOI: 10.32702/2306-6814.2020.23.118
4. Садченко О. В. Маркетингові підходи до бережливого виробництва в умовах конвергенції сталого розвитку. *Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління*. 2023. № 22 (3(55)). С. 142–157. [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.3\(55\).301436](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2023.3(55).301436)
5. Гребенюк А., Оксенюк І. Л. «Цифровий поворот» в освіті у контексті сталого розвитку суспільства. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2024. №2(100). С. 1–15. <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/740864/>
6. Zelenenko A. Сучасне мас-медіа як середовище формування міфів. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2024. №16(Спецвипуск). С. 20–26. <https://doi.org/10.15421/352403>
7. Slater M., Sanchez-Vives M.V. Enhancing our Lives with Immersive Virtual Reality. *Frontiers in Robotics and AI*. 2016. №3(74). <https://doi.org/10.3389/frobt.2016.00074>
8. Enyedy N., Yoon S. Immersive environments: Learning in augmented+ virtual reality. *International handbook of computer-supported collaborative learning*. 2021. https://doi.org/10.1007/978-3-030-65291-3_21
9. Воронкова В. Г., Нікітенко В. О., Васильчук Г. М. Філософія цифрового розвитку креативного міста. *Humanities Studies*. 2022. №12(89). С. 16–25. <https://doi.org/10.26661/hst-2022-12-89-02>
10. Kovalchuk N. D., Ovsyankina L. A. The problem of dialogue in the context of global processes of our time. *Educational discourse*. 2020. №27. P. 7–16. DOI: 10.33930/ed.2019.5007.27(10)-1
11. Кіт Н., Множинська Р., Дятлова І. Філософія міжкультурного діалогу та глобалізації, розуміння впливу глобалізації на сучасний світ. *Науково-теоретичний альманах Грани*. 2024. №27(1). С. 71–78. <https://doi.org/10.15421/172409>
12. Zapata-Barrero R., Mansouri F. A Multi-scale Approach to Interculturalism: From Globalised Politics to Localised Policy and Practice. *Journal of International Migration and Integration*. 2022. № 23(2). P. 775–795. DOI: 10.1007/s12134-021-00846-w
13. Modood T. Must Interculturalists Misrepresent Multiculturalism? *Comparative Migration Studies*. 2017. № 5(15). P. 1–17. DOI:10.1186/s40878-017-0058-y
14. Donelli F. Persuading through culture, values, and ideas. *Insight Turkey*. 2019. № 21(3). P. 113–134. <https://doi.org/10.25253/99.2019EV.04>
15. Sofilkanych M. The formation of a new information culture of the future: the socio-philosophical content. *Futurity Philosophy*. 2022. № 1(1). P. 56–67. <https://doi.org/10.57125/FP.2022.03.30.05>
16. Edelman Trust Barometer. 2023. URL: <https://www.edelman.com/sites/g/files/aatuss191/files/2023-01/2023%20Edelman%20Trust%20Barometer%20Global%20Report.pdf>

Анотація

Сіпко О. Е. Сучасний комунікативний простір: філософський аналіз. – Стаття.

Проблематика активного впливу комунікативних стратегій на громадськість на сьогодні набуває особливої актуальності у глобальному контексті. На тлі загальної цифровізації усіх сфер суспільного життя простір комунікації невідносно та безповоротно трансформується. Метою дослідження є філософський аналіз моделей і методів формування сучасного комунікативного простору, їх впливу на розвиток суспільства. У дослідженні розглянуто специфіку використання потенціалу медіа-ресурсів та глобальної мережі для просування актуальних цілей, у тому числі – цілей сталого розвитку. Визначено переваги та недоліки комунікативних технологій у досліджуваному аспекті. Доведено, що шляхом залучення сучасних механізмів медіа-впливу відбувається активний вплив на суспільний розвиток. Досліджено специфіку сучасних медіа-кампаній та медіапроектів, що володіють векторністю соціального впливу. Обґрунтовано, яким чином використання інноваційних інформаційних технологій у сучасному контексті гейміфікації та інтерактивної комунікації залучають аудиторію до актуальних питань суспільного розвитку. Проаналізовано потенціал віртуальної реальності у даному контексті. Досліджено філософську основу комунікаційних технологій, зацентровано на потенційних можливостях їх інтеграції до сучасного управлінського процесу, зокрема – в контексті підвищення рівня залученості аудиторії, емпатії та інтерактивності. Проаналізовано рівень довіри до медіа-ресурсів у глобальному масштабі в розрізі країн. Досліджено практики упровадження медіа-проектів, віртуальної реальності та кіберпростору, що володіють впливом на застосування комунікаційних інструментів. Доведено, що цифрові технології володіють значним потенціалом для максимального залучення аудиторії до пріоритетних глобальних проблем, що вимагають негайного вирішення.

Ключові слова: медіатехнології, комунікативний простір, філософія культури, духовні цінності, синергетика, рівень довіри, цифровізація, кіберпростір.

Summary

Sipko O. E. Modern communication space: a philosophical analysis. – Article.

The issue of the active influence of communication strategies on the public is of particular relevance in the global context today. Against the background of the general digitalization of all spheres of public life, the communication space is constantly and irrevocably transforming. The purpose of the study is to provide a philosophical analysis of the models and methods of formation of the modern communication space and their impact on the development of society. The study examines the specifics of using the potential of media resources and the global network to promote current goals, including the goals of sustainable development. The advantages and disadvantages of communication technologies in this aspect are identified. It is proved that through the involvement of modern mechanisms of media influence, there is an active impact on social development. The specifics of modern media campaigns and media projects that have a vector of social impact are studied. It is substantiated how the use of innovative information technologies in the modern context of gamification and interactive communication involves audiences in topical issues of social development. The potential of virtual reality in this context is analyzed. The philosophical basis of communication technologies is investigated, focusing on the potential possibilities of their integration into the modern management process, in particular, in the context of increasing the level of audience engagement, empathy and interactivity. The level of trust in media resources on a global scale is analyzed by country. The practices of implementing media projects, virtual reality and cyberspace, which have an impact on the use of communication tools, are studied. It is proved that digital technologies have significant potential for maximizing audience engagement in priority global issues that require immediate solutions.

Key words: media technologies, communication space, cultural philosophy, spiritual values, synergy, level of trust, digitalization, cyberspace.